

ВІДГУК

офіційного опонента на кандидатську дисертацію **Вербового Василя Петровича «Оптимізація психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення у спеціалізовану вчену раду К 20.051.10 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність теми дисертації.

Соціально-економічні і політичні реформи, що відбуваються в Україні, істотно впливають практично на всі структури і сторони життєдіяльності громадян нашої держави. Виходячи з історичного досвіду, політична і економічна нестабільність, як правило, супроводжується ускладненням криміногенної обстановки. У таких умовах суттєво збільшується навантаження на поліцейських. І, на жаль, вони несуть чималі втрати.

Вивчення праць науковців з питань аналізу організації, професійної спрямованості навчального процесу та вдосконалення спеціальної фізичної підготовки майбутніх поліцейських, розвитку професійної мотивації, культури педагогічного спілкування і мислення курсантів, пізнавальної діяльності та самостійності курсантів під час опанування окремих дисциплін дозволяє констатувати відсутність єдиної концепції вдосконалення психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання.

Вважаю, що дисертаційне дослідження Вербового В.П. на тему «Оптимізація психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання» є актуальним, так як вирішує сукупність наукових завдань щодо удосконалення процесу засвоєння елементів спеціальної фізичної підготовки представників підрозділів національної поліції.

Дана дисертаційна робота виконувалася у відповідності до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1.1

2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1.1 «Теоретико-методичні та програмно-нормативні основи фізичного виховання учнів та студентів» (номер державної реєстрації 0109U000771), а також згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 1.5. «Методологічні та нормативно-правові засади організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0111U001717).

Оформлення дисертації виконано у відповідності до встановлених технічних вимог, робота містить всі передбачені рубрики, а саме: вступ в якому розкрито актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано новизну та практичне значення отриманих результатів, подано перелік методів дослідження, вказано про особистий внесок здобувача, представлена інформація про апробацію, публікації, обсяг та структуру дисертаційної роботи, 5 розділів, висновки, методичні рекомендації, список використаних джерел, додатки і акти про впровадження.

Автором науково виважено сформульовані об'єкт, предмет, мета та завдання. Результати досліджень носять об'єктивний характер, базуються на достатній кількості дослідницького матеріалу.

Для розв'язання завдань дослідження автором використано широке коло методів теоретичного та емпіричного рівнів наукового дослідження. Відповідність обраних методів дослідження та поставлених у роботі завдань, адекватна організація педагогічного експерименту, достатньо коректна статистична обробка результатів дослідження дозволяють зробити висновок про належний рівень достовірності отриманих результатів.

За матеріалами дисертаційних досліджень опубліковано 6 наукових праць, серед яких 5 у фахових виданнях. Знайомство з публікаціями свідчить що вони повністю розкривають отримані автором результати і відповідають вимогам, задекларованими Міністерством освіти і науки України. Поряд з цим автор здійснив широку апробацію отриманих даних на Всеукраїнських та Міжнародних конференціях.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

У першому розділі роботи «Теоретичне обґрунтування оптимізуючих чинників фізичного виховання курсантів ВНЗ системи МВС України» здобувач на основі всестороннього аналізу сучасних наукових джерел зумів дати об'єктивну оцінку функціонуючої системи фізичного виховання майбутніх працівників національної поліції у закладах МВС.

Автором, встановлено перелік та особливості впливу основних чинників формування й розвитку важливих психофізичних якостей майбутніх поліцейських; встановлено, що стабільне зростання показників фізичних та психологічних якостей, рівня фізичної підготовленості й у цілому готовності майбутніх поліцейських до виконання оперативно-службових завдань можливе за умов використання у навчальному процесі як важливого елемента методики спеціальної фізичної підготовки курсантів.

Висновки, які сформульовані до першого розділу цілком відображають його зміст.

У другому розділі «Методи та організація дослідження» поданий опис методів дослідження та характеристика організації виконання дисертаційної роботи. Необхідно відзначити, що здобувачем використано комплекс сучасних та високоінформативних методів оцінки психофізичного й морфофункціонального стану, які є адекватними меті і завданням роботи і дають об'єктивну характеристику про досліджувані показники майбутніх поліцейських.

Для вирішення сформульованих завдань застосовувалися такі методи досліджень: теоретичний аналіз, анкетування, педагогічні методи (спостереження, експеримент, тестування), математико-статистичні методи.

Антропометричні вимірювання проводилися за методикою Е.Г. Мартіросова (2006). Для оцінки рівня соматичного здоров'я використовували методику Г.А. Апанасенка (2000). Фізичну підготовленість оцінювали за результатами контрольних вправ. Силу нервових процесів вивчали за допомогою теппінг-тесту (Г.В. Коробейников зі співавт., 2006).

Рівень розвитку психофізичних якостей учнів проводився з використанням комп'ютерної системи "Діагност-1" (М.В. Макаренко, 2005).

Під час констатувального експерименту вивчали рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості, вогневої підготовленості (за О. Камаєвим), сформованості професійно важливих психічних процесів. Формувальний педагогічний експеримент проводили для перевірки ефективності впливу розробленої програми оптимізації психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання.

У контрольних групах заняття проводилися за програмою з фізичного виховання для курсантів, затвердженою Міністерством внутрішніх справ України. В експериментальних групах було впроваджено експериментальну програму спеціальної фізичної підготовки.

Дослідно-експериментальна робота передбачала три етапи наукового пошуку.

У третьому розділі «Морфофункціональна та психофізична характеристика майбутніх поліцейських» зроблено аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту.

За результатами діагностування було встановлено, що латентний період простої зорово-моторної реакції юнаків сягає $323,2 \pm 1,7$ мс., а час складної зорово-моторної реакції – $357,4 \pm 1,3$ мс. При цьому, в 22,81% респондентів проста зорово-моторна реакція відповідає нижчому від середнього рівню сформованості, у 11,98% – низькому. Поряд з цим 42,37% юнакам притаманна середня тривалість досліджуваного процесу, а 17,76% – вища від середнього. Лише 5,08 % курсантів факультету № 3 Національної академії внутрішніх справ володіють високим рівнем розвитку латентного періоду простої зорово-моторної реакції. Встановлено, що курсанти, які займаються фізичними вправами більшою мірою відчують позитивні емоції, ніж представники, які не займаються фізичними вправами (47,65%).

Представникам першого курсу характерний активний напрям діяльності (70,33%), спрямованість на успіх (55,08 %). Це також підсилюється бажанням привернути на себе увагу та вразити оточення своїми успіхами у навчанні чи

спорті (61,10%). Вони менше відчувають негативний стан і стрес (9,32 %). Профіль уваги курсантів зовнішньо перевантажений. Вони нездатні вирішувати проблеми щодо використання професійно-спрямованого арсеналу дій. Здійснюють помилки через те, що думають одночасно про декілька завдань.

Під час аналізу морфофункціональних параметрів було отримано такі результати: середній результат ЖЄЛ курсантів становив $3,621 \pm 0,44$ л, що є достатнім показником для цієї вікової групи. Невтішно низьким є життєвий індекс, середній показник якого становив $53,97 \pm 8,83$ мл/кг. У відсотковому відношенні високий показник притаманний 18,64% обстежених курсантів, вищий за середній – 9,49%, середній – 28,81%, 22,03 % курсантів мали нижчий за середній та 21,03% - низький показник життєвого індексу. Проба Генча належить до найпростіших способів визначення функціонального стану дихальної систем організму. Аналіз отриманих результатів проби Генча свідчить, що в середньому цей показник у всіх обстежених курсантів складає $41,32 \pm 11,23$. У 68,64% усіх обстежених курсантів результати цієї проби відповідають рівню „добре” - вони знаходяться у „безпечній зоні”, у 9,32% показники знаходяться на рівні „задовільно”, у 22,04% - на рівні „незадовільно” - це „небезпечна зона” для названого показника.

Висновки до третього розділу в повній мірі відображають об'єктивність отриманих результатів.

У четвертому розділі «Результати впровадження експериментальної програми з фізичного виховання в підготовку поліцейських»

У ході розв'язання третього завдання дослідження, яке передбачало розробку та експериментальну перевірку програми оптимізації психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання, встановлено дії та умови засвоєння спеціальних фізичних вправ і прийомів силового впливу на надійність і результативність їх виконання в екстремальних ситуаціях під час примусового затримання порушників, загалом підтвердилась ефективність запропонованої нами програми. Застосування обраних методів педагогічного контролю з метою визначення динаміки розвитку важливих психофізичних, особистісних якостей, психічних процесів (уваги, пам'яті й нервово-психічної

стійкості) дозволило виділити рівні фізичної підготовки курсантів за індивідуальними й груповими даними.

Експериментальна перевірка розробленої програми та запропонованих моделей її реалізації виявила вірогідно більшу ефективність порівняно з чинною програмою фізичної підготовки в інституціях МВС України і на курсах підготовки спеціалістів галузі. У курсантів ЕГ істотно поліпшилися показники фізичної підготовленості: після експерименту результати з бігу на 1000 м у ЕГ були вищими ніж у КГ на 12,1 с ($p < 0,05$), у вправі “згинання і розгинання рук у висі на перекладині” – 2,96 разів ($p < 0,05$), а у вправі “біг 100 м” представники ЕГ перевищили результати курсантів КГ на 21,2%. При цьому показники спеціальної фізичної підготовленості у працівників ЕГ також поліпшилися – середній бал за виконання прийомів застосування заходів фізичного впливу становив 4,07 бала, а у працівників КГ – 3,84 бала. Використання експериментальної програми забезпечило суттєве поліпшення показників ЖЄЛ (24,1%) та соматичного здоров'я (23,2%) курсантів ЕГ. Після завершення педагогічного експерименту у курсантів ЕГ були достовірно кращі (при $p < 0,05$) досліджувані морфофункціональні показники.

Аналіз емоційного стану дав змогу визначити позитивні зміни самопочуття й настрою (за методикою Г. Айзенка) майбутніх поліцейських ЕГ ($p < 0,05$), при цьому показники точності, продуктивності роботи, концентрації та стійкості уваги – вищими відповідно на 0,05 у. о., 20,89 у. о. і 73,8 у. о. ($p < 0,05$). Для курсантів ЕГ властива висока ефективність виконання завдань, дисциплінованість, комунікабельність. Курсанти КГ, не одержуючи нової сенсомоторної та рухової інформації на заняттях з фізичного виховання, втрачають до них інтерес, у зв'язку з чим змінюється їх мотивація і, як результат, знижується спільна активність керуючої і керівної ланки в педагогічній системі навчального процесу.

Висновки до третього розділу в повній мірі відображають об'єктивність отриманих результатів.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» здобувач демонструє вміння здійснювати системний і критичний аналіз

отриманих даних, опираючись на дані власних теоретичних досліджень. Автор наголошує на необхідності оптимізації психофізичного стану у майбутніх поліцейських. При цьому акцентує увагу на створенні цілісної системи фізичного виховання, яка б передбачала матеріально-технічне і кадрове забезпечення, різноманітні форми і засоби рухової діяльності, використання природних факторів, сучасного медичного супроводу.

Висновки, сформульовані в дисертаційній роботі є такими, що об'єктивно відображають сутність отриманих результатів ті свідчать про повну реалізацію поставлених завдань.

Достовірність отриманих результатів, їх новизна. Автором дисертаційної роботи проаналізована достатня кількість як вітчизняної, так і доступної іноземної літератури по проблемі, яка досліджувалася. Результати дисертаційної роботи відповідають наступним характеристикам: достатньою тривалістю педагогічних експериментів, необхідною кількістю вибірки досліджуваних, використанням методів математичної статистики під час аналізу одержаних емпіричних даних, кількістю показників, що вивчалися, як на етапі констатувального, так і формувального експериментів.

Дисертантом уперше встановлено перелік та особливості впливу основних чинників формування й розвитку важливих психофізичних якостей майбутніх поліцейських; встановлено, що стабільне зростання показників фізичних та психологічних якостей, рівня фізичної підготовленості й у цілому готовності майбутніх поліцейських до виконання оперативно-службових завдань можливе за умов використання у навчальному процесі як важливого елемента методики спеціальної фізичної підготовки курсантів, механізму штучно створюваної екстремальної ситуації, максимально наближеної до реальних умов діяльності; обґрунтована та експериментально підтверджена ефективність авторської програми оптимізації психофізичної підготовки курсантів та основних концептуальних положень її реалізації, що спроможна забезпечувати їм у майбутньому впевненість і надійність при застосуванні адекватних фізичних прийомів у складних умовах самозахисту та силового впливу на правопорушників.

Практичне значення дослідження. Автором дисертації розроблено програму і модель її впровадження в діяльність кафедр закладів системи МВС України; інтенсифікації психофізичної підготовки курсантів у процесі спеціальної психофізичної підготовки, яка максимально наближена до ситуацій силового протистояння злочинцям.

Практичну значущість підтверджено актами впровадженнь результатів досліджень, що використовуються при організації і проведенні занять зі спеціальної фізичної та вогневої підготовки факультету №3 НАВС (№44/1 від 29.04.2016), факультету №1, №2, №3 Львівського державного університету внутрішніх справ (02.06.2016), Прикарпатського військово-спортивного ліцею Івано-Франківської обласної ради (15.03.2016 №93-1/01-07).

Розроблена програма може бути використана в практичній роботі викладачами бойової та фізичної підготовки ВНЗ системи МВС України, навчальних центрів МВС, патрульної служби, на курсах підвищення кваліфікації та перепідготовки поліцейських.

Повнота викладення результатів роботи в опублікованих працях і авторефераті. Результати дослідження висвітлено у 6 наукових працях, з яких: п'ять - статті у спеціалізованих фахових виданнях України, одна - в періодичному науковому виданні України та одні методичні рекомендації. Зміст автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи та відображає її основні положення.

Результати дослідження обговорені на наукових конференціях різного рівня, науково-методичних семінарах та заслуговують на практичне використання.

Зауваження до змісту дисертації й автореферату. Дисертаційна робота та автореферат містять технічні помилки.

1. Науковці (Б.М. Шиян, Г.А. Єдинак, 2012) пропонують визначати предмет дослідження як найбільш важливі, суттєві ознаки об'єкта дослідження, що потребують вивчення. В аспекті досліджуваної проблеми предмет дослідження – це не вплив експериментальної програми, а параметри

психофізичного стану майбутніх поліцейських під впливом різного змісту фізичного виховання.

2. На нашу думку, не доцільно морфофункціонально або психофізично характеризувати досліджуваних, слід досліджувати їх морфофункціональні та/або психофізичні показники, тому назву третього розділу слід відредагувати.

У зв'язку з дискусійним характером нижченаведені питання потребують відповідей від здобувача:

1. На нашу думку, у назві роботи слово «майбутніх» є зайвим. Система вищої освіти та діяльності ВНЗ спрямована на формування у майбутньому фахівця певної галузі. Отже, результат підготовки і передбачає формування майбутнього фахівця.

2. У 2-4 положеннях наукової новизни дослідження (с. 8) не вказано порядку наукової новизни або наукового рівня отриманих даних, що ускладнює оцінку значущості отриманої наукової інформації.

3. Окремі цілісні інформаційні блоки, що зазначені у першому розділі дисертаційної роботи не мають зазначених посилань на список використаних джерел.

4. У висновках доволі дискретно подано узагальнення щодо першого завдання дисертаційного дослідження та третього завдання дисертаційного дослідження, що, водночас, ґрунтовно розкрито безпосередньо у тексті роботи.

5. Хибним нам представляється і надмірне захоплення цифрами в тексті автореферату й дисертації та відсутність у першому графіків і діаграм, що полегшило б сприйняття матеріалу.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Зазначені вище недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку. Тому вважаємо, що дисертаційне дослідження Вербового В.П. на тему «Оптимізація психофізичного стану майбутніх поліцейських в процесі фізичного виховання» за актуальністю, змістом, обсягом і повнотою викладення основних результатів у публікаціях відповідає «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту зі спеціальності 24,00.02 - фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Мисів В. М.

